

LUKIOLAISTEN HYVINVOINNIN JA OPPIMISEN TUKI UUDISTUVASSA LUKIOSSA

Katsaus tuoreista tutkimuksista

Sonja Ojala, KK (erityispedagogiikka), tutkimusavustaja (Oppijan oikeus –hanke, Helsingin yliopisto)

Oppimisen tuella tuloksiin lukiossa –webinaari 4.11.2020

OPPIMISEN TUKI UUDESSA LUKIOLAISISSA

Opiskelijalla, jolla on kielellisten erityisvaikeuksien tai muiden oppimisvaikeuksien vuoksi vaikeuksia suoriutua opinnoistaan, on oikeus saada erityisopetusta ja muuta oppimisen tukea yksilöllisten tarpeidensa mukaisesti. Tukitoimet toteutetaan opetushenkilöstön yhteistyönä.

Tuen tarvetta tulee arvioida opintojen alussa sekä säännöllisesti opintojen edetessä. Tukitoimet kirjataan opiskelijan pyynnöstä opiskelijan henkilökohtaiseen opintosuunnitelmaan.

Lukiolaki 714/2018, 28 §

LUKIOILAISTEN TUKI UUSISSA LUKION OPETUSSUUNNITELMAN PERUSTEISSA (1/2)

2019)

(OPETUSHALLITUS,

- Lukiouudistuksen tavoitteena on edistää opiskelijoiden hyvinvointia ja tukea heitä opinnoissaan yhä paremmin
  - Vaikutukset opiskelijoiden hyvinvointiin ja heidän osallistaminen kaikessa lukion suunnittelu- ja kehittämistyössä
- Erityisopetus ja muu oppimisen tuki mahdollistavat opiskelijoiden yhdenvertaisen aseman
  - Tuen tarkoituksena on:
    1. tukea opiskelijaa lukio-opintojen suorittamisessa
    2. edistää hänen hyvinvointiaan ja jaksamistaan
    3. antaa valmiuksia jatko-opintoihin siirtymiseen

LUKIOLAISTEN TUKI UUSISSA LUKION OPETUSSUUNNITELMAN PERUSTEISSA (2/2)

2019)

(OPETUSHALLITUS,

- Oppimisen tuki = yhteisöllisiä ja opiskeluympäristöön liittyviä ratkaisuja sekä opiskelijan yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista
  - Esim. eriyttäminen ja tukiopetus
- Tuen keinoina lisäksi yksilöllinen opinto-ohjaus, ryhmänohjaajan tuki ja opintojen valintamahdollisuuksien hyödyntäminen
- Monipuolinen arviointi oppimisen tuen tarpeet huomioiden
- Erityisopetus tukee aineenopetusta, ja sitä antaa erityisopettaja joko yhteisopettajuutena, ryhmämuotoisena opetuksena tai yksilötukena
  - Esim. opiskelutaitojen opetus ja opiskelijan ohjaaminen käyttämään omia vahvuuksiaan oppimisessa
- Ylioppilaskokeissa tarvittavia erityisjärjestelyjä tulee voida kokeilla opintojen aikana

ERITYISOPETUS LUKIOISSA KEVÄÄLLÄ 2019

(GREUS, IKONEN, OJALA, SAARELAINEN & TAIPALE, 2019)

- 9,5 %:ssa vastanneiden lukioista ei järjestetty erityisopetusta (n = 222)
- Erityisopettajista 51,9 %:lla vastuullaan vain yksi lukio, kolmasosalla kaksi ja 14,8 %:lla kolme tai useampia lukioita
- Useimmin mainitut työtehtävät: luki- ja muut lausunnot Ylioppilastutkintolautakunnalle, lukiseulat, konsultaatio ja yhteistyö aineenopettajien kanssa
  - Seuraavaksi yleisimmät opiskelutaitojen opetus, opiskelijahuoltotyö, yhteistyö huoltajien kanssa
  - Myös jaksamisen ja mielenterveyden tukeminen sekä tukiopetus mainittiin monta kertaa

ERITYISOPETUS LUKIOISSA KEVÄÄLLÄ 2019

(GREUS, IKONEN, OJALA, SAARELAINEN & TAIPALE, 2019)

- Erityisopettajat tekivät eniten yhteistyötä aineenopettajien (erit. kielet ja matematiikka), opinto-ohjaajien ja rehtorien kanssa
  - Suurin osa mainitsi myös opiskeluhuoltohenkilöstön ja huoltajat
- Opiskelijat valikoituivat erityisopetukseen useimmiten seulojen kautta tai itse hakeutumalla
  - Myös aineenopettajan tai opinto-ohjaajan kautta yleinen reitti
- 48,1 % erityisopettajista koki, että resurssit riittävät huonosti tai eivät lainkaan
  - Lisää resursseja kaivattiin erityisesti opiskelijoiden opettamiseen ja yhteistyöhön opettajien kanssa
- 32,5 % erityisopettajista oli epävarmoja siitä, tuleeko uusi lukiolaki vaikuttamaan heidän työnkuvaansa – 11,9 % vastasi ”toivottavasti”

LUKIOLAISTEN HYVINVOINNIN ULOTTUVUUDET: 1/3 ELÄMÄNHALLINTA

(SAARELAINEN, 2020)

Oman elämän ohjaus

- Aikatauluttaminen ja suunnittelu
- Opintojen ja muun elämän yhteen sovittaminen
- Työskentelytavat
- Asennoituminen ja motivaatio

Elämäntavat ja terveys

- Jaksaminen
- Uni
- Ruoka
- Liikunta

LUKIOLAISTEN HYVINVOINNIN ULOTTUVUUDET: 2/3 KOULUN OLOSUHTEET

(SAARELAINEN, 2020)

Opinnot

- Tuen saatavuus
- Opintojen toteutustapa ja sujuvuus

Mahdollisuus itsensä toteuttamiseen

- Opettajien antama arvostus, palaute ja välittäminen
- Osallisuus

Fyysiset olosuhteet

- Sisäilma
- Tilojen toimivuus ja viihtyisyys
- Oppimisympäristöt

LUKIOLAISTEN HYVINVOINNIN ULOTTUVUUDET: 3/3 SOSIAALISET SUHTEET

(SAARELAINEN, 2020)

Oma tukiverkosto

- Kaveri- ja perhesuhteet
- Kavereiden vaikutus omaan toimintaan

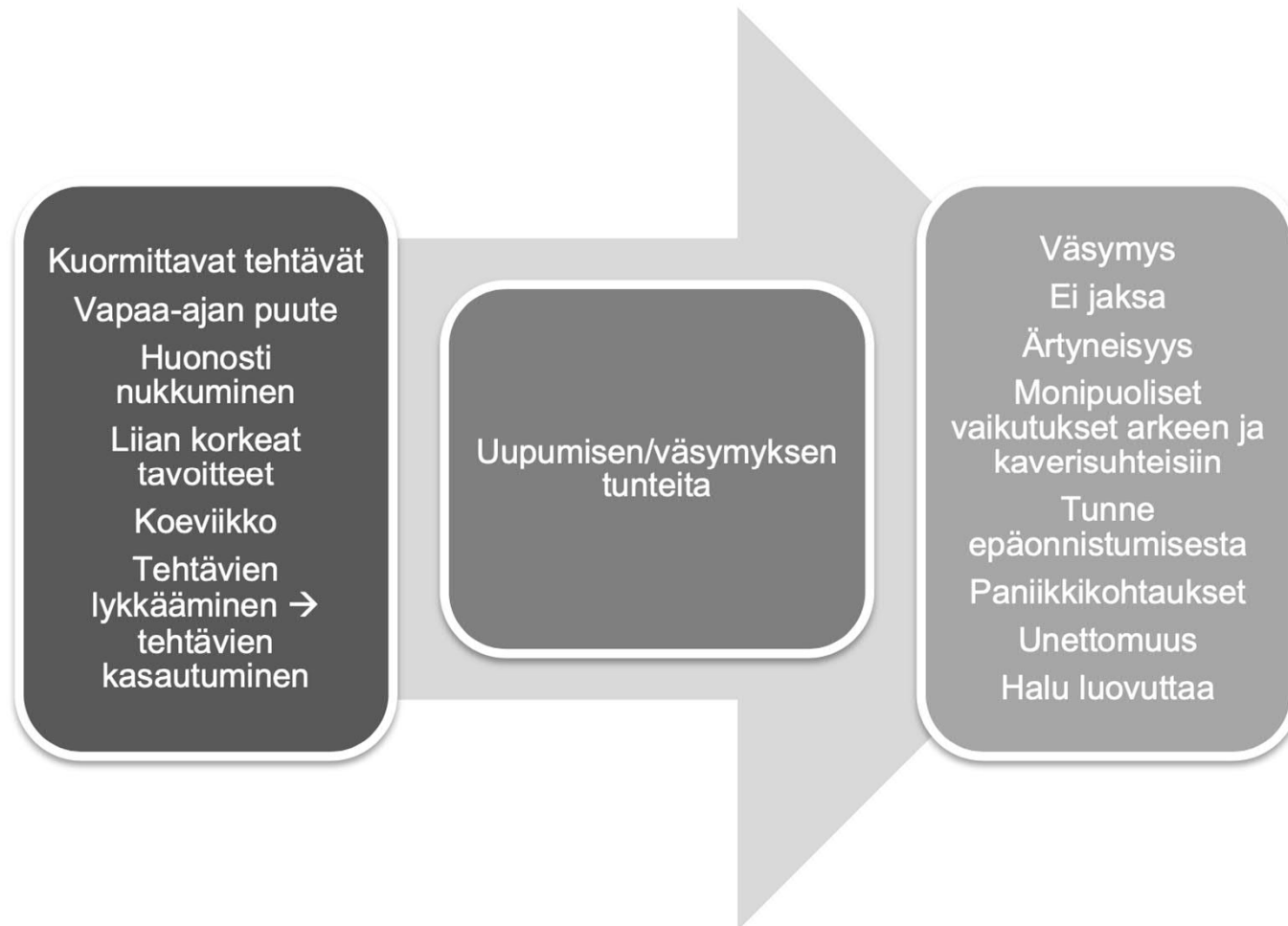
Lukion yleinen ilmapiiri

- Yleinen kuulumisen tunne
- Ryhmytyminen luokattomassa lukiossa
- Kavereiden hyväksyntä

LUKIOLAISTEN UUPUMUKSEN SYYT JA SEURAUKSET

(SAARELAINEN, 2020)

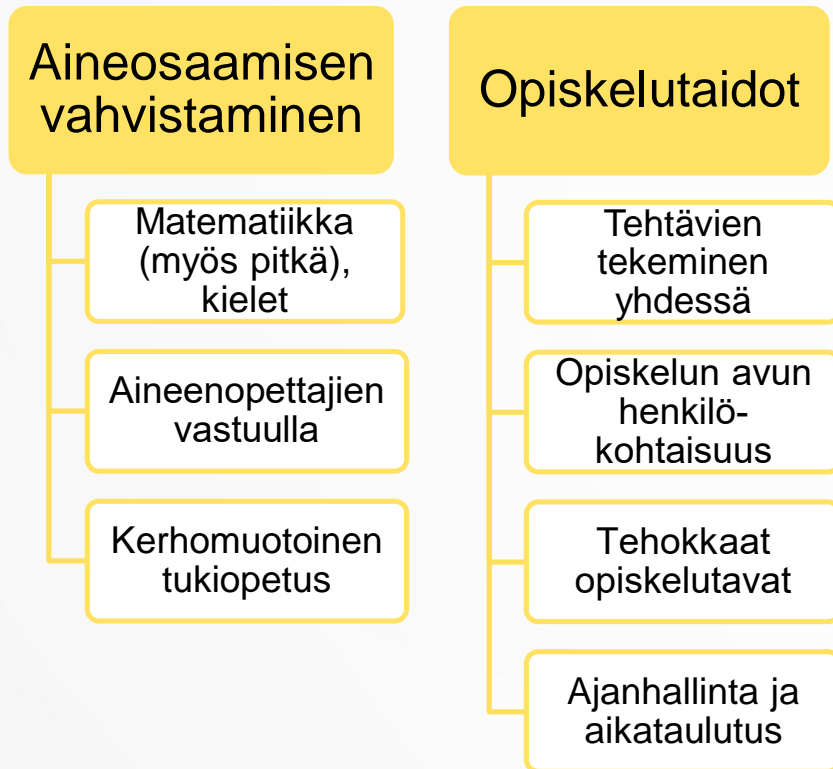

LUKIOLAISTEN KOKEMAT TUEN TARPEET

(KOPONEN, 2020; SAARELAINEN, 2020)

Oppimisen ja opiskelun tuki

Hyvinvoinnin tuki

Jaksamisen tuki

Stressinhallinnan keinot

Motivaation ylläpitäminen

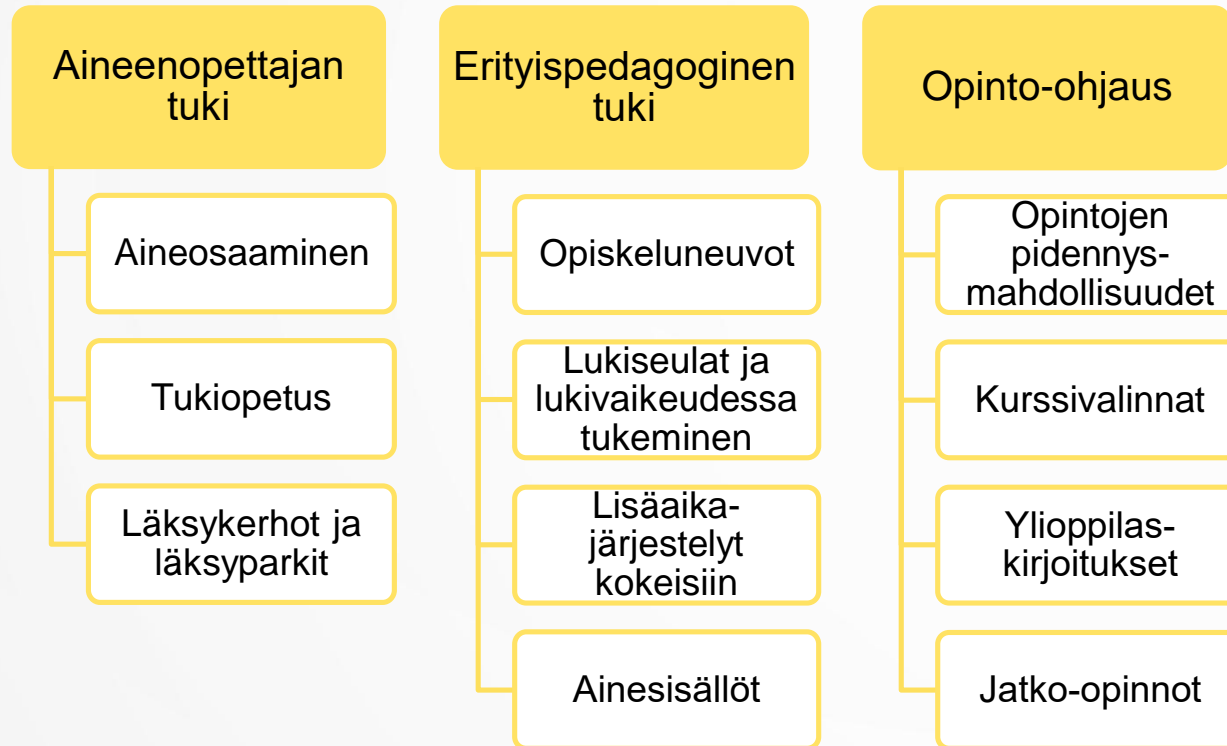
- Suurin osa ilmoitti lukion tarjoaman tuen riittäväksi
- Tuen saaminen edellytti kuitenkin opiskelijan omaa aktiivisuutta ja oli toisinaan monen mutkan takana
- Opiskelijat kaipasivat parempaa tiedotusta tuen saatavuudesta sekä avun saamisen helpottumista

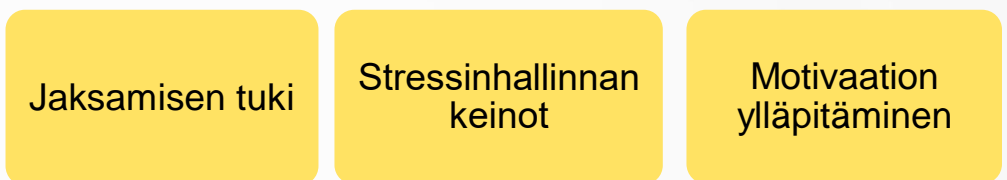
LUKIOLAISTEN SAAMA TUKI LUKIO-OPINNOISSA

(KOPONEN, 2020)

Oppimisen ja opiskelun tuki

Hyvinvoinnin tuki

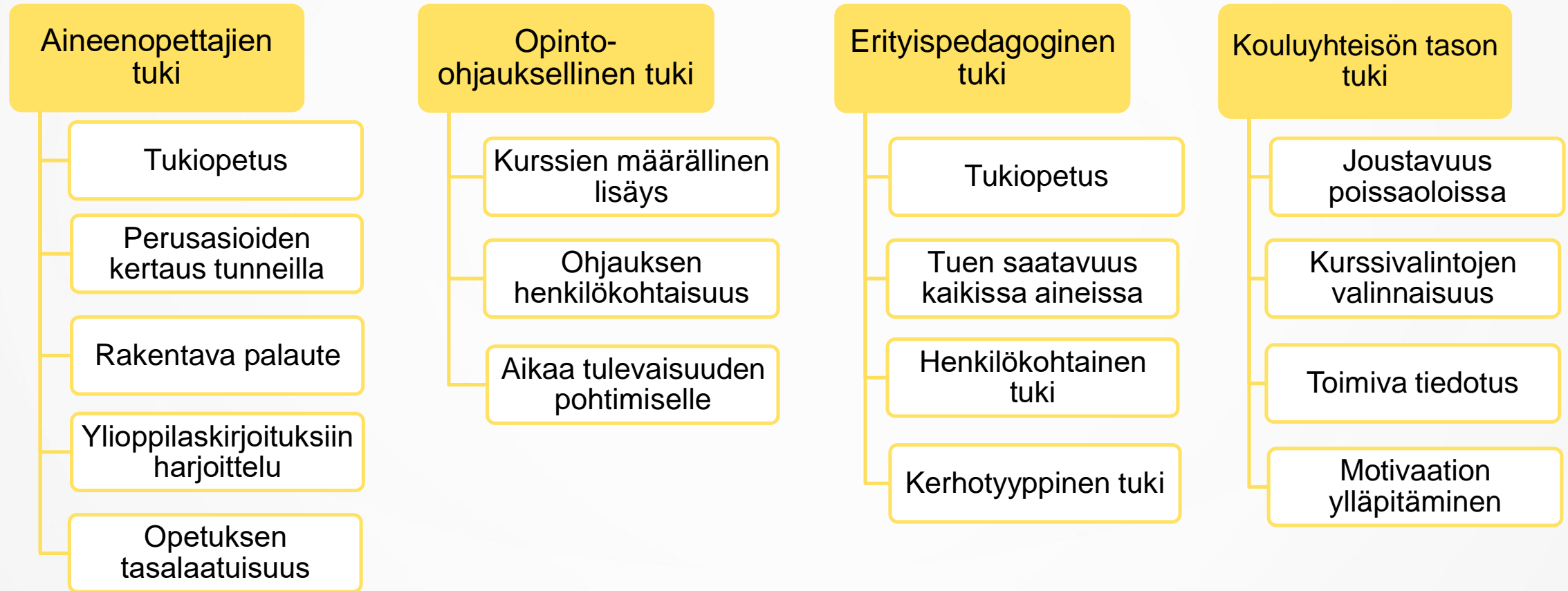

- Hyvinvoinnin tuessa korostuivat esim. opiskelukaverit ja muut läheiset, ryhmänohjaajan tapaamiset, terveystarkastus sekä koulukuraattorin ja –psykologin palvelut

OPPIMISTA JA OPISKELUA EDISTÄVÄT TEKIJÄT

(KOPONEN, 2020)

KOULUHYVINVOINTIA EDISTÄVÄT TEKIJÄT

(KOPONEN, 2020)

LUKION KERROKSELLINEN TUKIJÄRJESTELMÄ

(TAIPALE, 2020)

Yksilöllinen tuki

- Rajapinta: ryhmänohjaaja, opettajat, osin myös opinto-ohjaaja mukana opiskelijan arjessa joka päivä
- Ulompi taso: opiskeluhuollon henkilöstö

Tuki ryhmässä

- Opettajat kursseilla (esim. eriyttäminen), opinto-ohjaajat kursseilla ja pienryhmissä
- Yhteisöllinen opiskeluhuolto (henkilöstön vierailut kursseilla)

Tuki lukion rakenteissa

- Yhteisöllinen opiskeluhuolto (opiskeluhuoltoryhmän tukitoimet koko lukion tasolla ja järjestelmän arviointi)
- Tiedonsiirto ja työntekijöiden välinen yhteistyö
- Opintoihin orientoiva kurssi sekä oppimista ja hyvinvointia tukevat kurssit
- Ainekohtaiset tukikurssit
- Ryhmänohjaaja opiskelijan tuen koordinoijana

TUKEMISTA MAHDOLLISTAVAT TEKIJÄT

(TAIPALE, 2020)

Työntekijöiden
osaaminen

Ajantasaisen tiedon
hankinta

Tukemisen keinoja useita

Tuen tarpeen tunnistaminen
ja siihen vastaaminen

Opiskelijan ohjaaminen
eteenpäin

Hyvä työilmapiiri

Konsultointi, tiivis
yhteistyö

Yhteinen keskustelu
ja ymmärrys

Tuen toimivuuden
arviointi, suunnittelu
ja kehittäminen

Pienet ja pysyvät
opetusryhmät

Opettaja tuntee
opiskelijat

Tuen tarpeen
tunnistaminen ja
siihen vastaaminen

Opiskelijan
ohjaaminen
eteenpäin

Opiskeluhuolto
näkyvänä yhteistyössä

Henkilöstö tuttua

Tietoisuus tarjottavista
palveluista

Opiskelijat osaavat
hakeutua ja opettajat
ohjata palveluiden pariin

TUKEMISTA RAJOITTAVAT TEKIJÄT

(TAIPALE, 2020)

Ylioppilaskirjoitukset

→ Suorituskeskeisyys

Lait ja normit

- Opiskelun sisällöt ja tavoitteet
- Oppimisen tuki ja erityisopetus
- Yhteisöllisen opiskeluhuollon ensisijaisuus
- Hoitotakuu

Resurssit

- Kiire
- Oppimisen tuki ja erityisopetus

Opetuksessa: resurssit, yksityisyydensuoja, puutteet opettajan osaamisessa, opettajan asenne

→ Opettaja ei tunne opiskelijoita

Opiskeluhuollossa:

- Kiire:
  - Työntekijöiden hyvinvointi, riittämättömyyden tunteet
  - Hoitotakuu → priorisointi: yksilötyö ja kirjaaminen vs. kiireetön työ ja yhteisöllinen opiskeluhuolto
  - Aikataulut → kalenterit täynnä ja ajanvaraus haastavaa, työntekijät päittäin varattuja
  - Yhteistyö opettajien kanssa sattumanvaraista

LUKION ERITYISOPETTAJAN TYÖNKUVA

(IKONEN, 2020)

Yhteistyö

Monialainen yhteistyö

- Opiskelijahuoltotyö (opinto-ohjaaja!)
- Huoltajat
- Yhteisöllinen työ
- Kehittämisen- ja suunnittelutyö

Opettajien välinen yhteistyö

- Yhteisopettajuuden rakentaminen
- Konsultaatio

Opiskelijoiden tukeminen

Lukivaikeuksien tukeminen

- Lukiseulat ja -testit
- Yksilötapaamiset ja tuen suunnittelu

Opiskeluvalmiuksien tukeminen

- Opiskelutekniikat
- Oman toiminnan säätely
- Psyykinen tuki

Oppiaineiden ohjaus

- Pienryhmätyöskentely
- Samanaikaisopettajuus

Kirjallinen työ

Lausunnot

- Lukilausunnot ja erityisjärjestelyhakemukset YTL:lle

Kirjaaminen

- Oppimisen tuen suunnitelmat YTL:lle

Viestintä

- Tukimuodoista tiedottaminen
- Yleinen viestintä

ERITYISOPETTAJAN TYÖSSÄ KOETUT HAASTEET 1/2

(IKONEN, 2020)

Haasteena resurssit ja ajanpuute

- Isot ryhmäkoot, erityisopettaja-opiskelija-suhdeluku
- Kohtaamisten pinnallisuus
- Tehtävien priorisointi
- Yksilöllinen tukeminen ja tuen toteutumisen seuranta vaikeaa
- Huoli opiskelijoiden yhdenvertaisuudesta
- Riittämättömyyden tunteet

Haasteena työnkuvan epäselvyys

- Mitä erityisopettajalta odotetaan? – tietoa työstä tarjolla vähän
- Rooli opiskelijahuollossa ja ainesisällön opetuksessa
- Opiskelijoiden, huoltajien ja muiden opettajien epätietoisuus erityisopettajan työnkuvasta

ERITYISOPETTAJAN TYÖSSÄ KOETUT HAASTEET 2/2

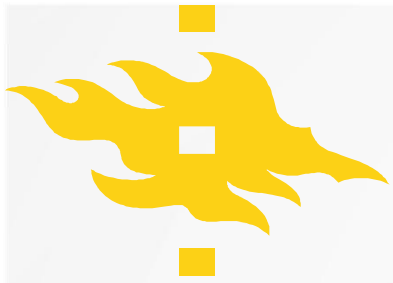
(IKONEN, 2020)

Haasteena yhteistyö

- Henkilöstön vastaanottavaisuus ja työpaikan ilmapiiri, aineenopettajien vaihteleva asenne
- Vaikeus löytää aikaa erit. konsultaatiolle
- Yhteistyö muiden lukioden erityisopettajien kanssa hyödyttäisi, mutta on haastavaa – ajanpuute, erilaiset toimintatavat

Haasteena oma osaaminen

- Eo-koulutus ei anna valmiuksia lukioon, ja materiaaleja ja tietoa on heikosti saatavilla lukiotasolle
- Etenkin työuran alussa selvitettävää – seulat ja testit, lausunnot, oppimistekniikoiden opetus
- Yhteisopettajuus – ainesisältöjen puutteellinen hallinta, toive lisäkoulutuksesta

LOPUKSI

- Oman elämän ohjaus näyttäytyy lukiolaisten hyvinvoinnin tärkeimpänä osa-alueena, jota myös koulussa tulisi tukea konkreettisin keinoin
- Eniten lukion erityisopettajan työaika vievät lukivaikeuksien testaaminen ja niissä tukeminen sekä lausuntojen ja oppimisen tuen suunnitelmien tekeminen YTL:aa varten
- Opiskelijoiden tukemista edesauttaa toimiva yhteistyö ammattilaisten välillä sekä opiskelijoiden tunteminen – opiskelijat kaipaavat lisää inhimillistä vuorovaikutusta opettajien kanssa
- Tuen saatavuudesta tiedottaminen, eri ammattilaisten roolien selkeys ja leimaantumisen välttäminen ovat keskeisessä asemassa opiskelijoiden hyvinvoinnin ja oppimisen edistämisessä
- Ajan ja resurssien riittämättömyys sekä puutteet lukio-spesifissä erityispedagogisessa osaamisessa vaikeuttavat lukiolaisten tukemista
- Tutkimustulokset kertovat lukiouudistuksen siirtymäajasta → millaisia muutoksia uudistukset mahdollisesti tuovat lukion arkeen ja opiskelijoiden tukemisen resursseihin?

LÄHTEET 1/2

Greus, E., Ikonen, K., Ojala, S., Saarelainen, N. & Taipale, N. (2019). *Erityisopetus lukiossa. Kartoituksen yhteenveto*. Saatavilla sähköisesti:

<https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/erityisopetus-lukiossa-kartoitus-002.pdf>

Ikonen, K. (2020). *Lukion erityisopettajien työnkuva ja heidän siinä kokemansa haasteet*. Erityispedagogiikan pro gradu –tutkielma, Helsingin yliopisto.

Koponen, M. (2020). *Tuen tarpeet ja tuen tarjonta lukiokoulutuksessa – lukiolaisten näkemyksiä ja kokemuksia*. Erityispedagogiikan pro gradu –tutkielma, Helsingin yliopisto. Saatavilla sähköisesti: https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/315129/Koponen_Mari_Pro_gradu_2020.pdf?sequence=3&isAllowed=y

Lukiolaki 714/2018 (10.8.2018). Saatavilla sähköisesti:

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20180714>

LÄHTEET 2/2

Lukion opetussuunnitelman perusteet 2019 (2019). *Määräykset ja ohjeet 2019:2a*. Helsinki: Opetushallitus. Saatavilla sähköisesti:

https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/lukion_opetussuunnitelman_perusteet_2019.pdf

Saarelainen, N. (2020). *"Painolasti omilla harteilla"*. *Lukiolaisten hyvinvoinnin ulottuvuudet ja tuen tarve opiskelijoiden näkökulmasta*. Erityispedagogiikan pro gradu –tutkielma, Helsingin yliopisto.

Taipale, N. (2020). *Oppimisen ja hyvinvoinnin tuki lukiossa. Tapaustutkimus lukion tukijärjestelmän rakentumisesta*. Erityispedagogiikan pro gradu –tutkielma, Helsingin yliopisto. Saatavilla sähköisesti:

https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/319842/Taipale_Nora_Pro%20gradu_2020.pdf?sequence=2&isAllowed=y